

Latvijā veidojams digitālai lasītprasmei pielāgots saturs

Publicēts: 16.05.2023.

ES fondi

Izglītība

Šodien, 16. maijā, tiek paziņoti Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma PIRLS 2021 rezultāti. 2021. gadā šajā pētījumā piedalījās 4369 Latvijas skolēni, pārstāvot 156 Latvijas skolas. Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasme ir 528 punkti (23. vieta pētījuma 56 dalībvalstu sarakstā), kas ir augstāk par PIRLS 2021 pētījuma dalībvalstu vidējiem sasniegumiem un tajā pašā laikā zemāk par Latvijas rezultātiem iepriekšējā pētījuma ciklā.

Rezultāts ir nozīmīgi atšķirīgs no 2016. gada pētījuma Latvijas rezultātiem, kad Latvijas skolēnu sasniegumi bija 558 punkti (11. vieta 50 valstu sarakstā). Atšķirība starp Latvijas rezultātiem 2016. un 2021. gadā ir signāls Latvijas pieaugušajiem – gan izglītības profesionāļiem, gan bērnu vecākiem – ka bērnu lasītprasmes attīstīšanai valstī nepieciešama visu iesaistīto pušu kopīga efektīva rīcība.

Pētījuma dati atklāj, ka 2021. gadā meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumu starpība ir vislielākā, kāda Latvijas skolēniem līdz šim bijusi PIRLS lasītprasmes pētījumos. No 56 pētījuma dalībvalstīm Latvija ir valsts ar astoto lielāko sasniegumu starpību starp dzimumiem. Pētījuma vadītāja Latvijā Dr. sc. admin. profesore Antra Ozola uzsver:

“Latvijā ir skolēni, kuru lasītprasmes sasniegumi atbilst augstāko sasniegumu valstu skolēnu sniegtam – tikpat labi lasītāji kā vidēji Singapūrā, Īrijā un Honkongā, tikai pie mums viņu ir mazāk. To pašu var sacīt par skolēniem ar zemiem sasniegumiem – ir Latvijā tādi skolēni, kuru lasītprasmes sasniegumi atbilst vidējiem Dienvidāfrikas skolēnu sasniegumiem, bet mūsu valstī tādu skolēnu ir salīdzinoši ļoti maz.”

Lasītprasmes sasniegumi meitenēm Latvijā ir ievērojami augstāki nekā zēniem, un viszemākie ir to zēnu lasītprasmes sasniegumi,

kuri dzīvo ārpus pilsētām - tie ir zemāki par PIRLS pētījuma skalas vidējo vērtību. Tā kā lasītprasme ir viena no pamatprasmēm, kurā pamatojas tālākās skolēnu attīstības iespējas, tad šīs prasmes nostiprināšana pamatzīglītībā ir viens no galvenajiem obligātās izglītības uzdevumiem. Nepietiekama lasītprasmes attīstība lauku zēniem atņem pilnvērtīgas pašrealizācijas iespējas sabiedrībā. Tādēļ zēnu iesaistīšana lasīšanā ir prioritārs uzdevums. Ir acīmredzams, ka visas līdzšinējās lasīšanas veicināšanas aktivitātes nav pietiekami sasniegušas tieši šo mērķa grupu.

Lietuvas, Polijas un īpaši Somijas pieredze liecina – sasniegumi palielinās, ja sabiedrība iesaistās agrīnās lasītprasmes attīstībā, sākot jau no bērna dzimšanas un īpaši pirmsskolā. Nepieciešams stratēģisks piedāvājums un programma, kas ļautu plānot vecākiem un bērniem laiku, ko veltīt jēgpilnai lasīšanai, kā piemēram Somijā, kur vecāki ar bērniem bibliotēkas apmeklē kopā.

Izglītības un zinātnes ministre Anda Čakša uzsver, ka Latvijas skolēnu lasītprasmes sasniegumu straujāks kritums, salīdzinājumā ar citām valstīm, ko tagad atklāj PIRLS pētījums, norāda uz to, ka digitālā transformācija vajadzīga arī bērnu un jauniešu lasīšanas kultūrai Latvijā:

“Lai lasīšanā iesaistītu jaunus lasītājus, kuri dod priekšroku digitālajai videi, ir jāattīsta jauni instrumenti – digitālai lasītprasmei pielāgotas grāmatas ar interaktīvu saturu, kas ļauj pārveidot saturu vizuālā medijā, veidot refleksiju un izmantot to kā pamatu savai jaunradei vai vērtējumam. Latviešu valodā ir nepieciešami digitālie lasīšanas materiāli, kas uzrunā un interesē ierīcēs lasošo paaudzi. Mums ir jāsniedz atbilde mūsdienīgas lasīšanas vajadzībām un, ar dažādu piltoprojektu palīdzību, piemēram, veidojot izdevniecībām izglītības nozares pasūtījumu, jāatbalsta jaunie lasītāji. Svarīgi jau pirmsskolas un sākumskolas posma bērnu dzīvībai interesē par tehnoloģijām atbildēt ar kvalitatīviem tekstiem un lasīšanas materiāliem.”

Lasīšana mūsdienās arvien vairāk notiek digitālajā vidē. Zīmīgi, ka arī PIRLS 2021. gada pētījums bija pēdējais PIRLS pētījumu ciklā, kad skolēni pildīja lasīšanas uzdevumus uz papīra darba lapām – nākamajos ciklos testēšana notiks tikai digitāli. Kamēr pasaulē plaši lieto digitālai lasītprasmei pielāgotas grāmatas, Latvijas piedāvājums nav pietiekami adaptējies mūsdienu skolēnu vajadzībām un sabiedrības tehnoloģiskai attīstībai. Latvijas salīdzinoši nelielajā ekonomikā, privātais sektors nav pietiekami iesaistījies šo tik ļoti nepieciešamo produktu izstrādē.

PIRLS pētījumu rezultāti, sākot jau ar 2001. gadu, rāda, ka vidēji visās valstīs, kas piedalījušās PIRLS aptaujās, skolēnu pozitīva attieksme pret lasīšanu ir mazinājusies. Dažādu valstu ceturto klašu skolēni par lasītprīeku ziņo arvien mazāk un mazāk. Tādēļ PIRLS programma identificē labākās prakses, kuras izmanto skolotāji, lai veicinātu skolēnu pozitīvu attieksmi pret lasīšanu, piemēram, ļaujot skolēniem pašiem izvēlēties to interesēm atbilstošu lasāmvielu, organizējot kopīgu lasīšanu un diskusijas, kā arī veicinot skolēnos pārliecību par savu lasītprīsmi. Skolēniem ir jāpatīk, ko tie lasa – jāuztver saturs kā vērtīgs un viņu dzīvei, interesēm un skolas gaitām atbilstošs, savukārt panākumi lasīšanā palielinās skolēnu pašapziņu un pārliecību, kas ir viņu lasīšanas attieksmes un motivācijas galvenā sastāvdaļa.

Kā norāda Valsts izglītības satura centra (VISC) vadītāja Liene Voronēna, izšķiroši svarīga ir agrīna lasītprasmes apguves uzsākšana jau pirmsskolas vecuma bērniem. VISC ieskatā nepieciešami lasīšanas veicināšanas pasākumi agrīnā vecumā, kā tas notiek, piemēram, Somijā. Savukārt, pamatzīglītībā Latvijā ir ieviešama vienaudžu lasītprasmes savstarpējās mācīšanās programma [VIMALA](#), kuras efektivitāte atsevišķās Latvijas skolās ir jau izmēģināta. VISC vadītāja norāda:

“Nozīmīga ir plānotā pāreja uz tekstprītibas pārbaudi monitoringa darbos 3. un 6. klasei, sākot ar nākamo mācību gadu. Līdzīgi kā PIRLS pētījumā Latvijā turpmāk plānots mērit tieši tekstprītību, proti, koncentrēšanos uz tekstu un skaidri formulētas informācijas iegūšanu, secinājumu izdarīšanu, ideju un informācijas interpretēšanu, un teksta satura, valodas un izmantoto elementu izvērtēšanu.”

Nenoliedzami Covid-19 pandēmija un mācības attālināti atstāja ietekmi uz visu sabiedrību – skolotājiem, vecākiem un, protams, skolēniem. Lasītprasmes samazināšanās signālus kopš pandēmijas laika novēro arī Valsts izglītības satura centrs, analizējot valsts pārbaudes darbu rezultātus. PIRLS rezultāti apliecina klātienēs mācību nozīmīgo ietekmi uz pamatprīsmju apguvi un tas ir vēstījums visai izglītības sistēmai, ka attālināto mācību īstenošanas procesam, piemēram, arī tālmācībā jābūt monitorētam, lai mazinātu iespējamos riskus uz prīsmju attīstību. Pētījuma rezultāti norāda, ka nepieciešama atbalsta programma tiem skolēniem, kuri šobrīd mācās 4. – 12.klasē, lai mazinātu pandēmijas perioda ietekmi. Jau šobrīd sevi labi pierādījusī programma VIMALA ir pieejama skolām, bet no septembra skolu kolektīvi darbu ar šo programmu varēs apgūt profesionālās pilnveides kursos.

PIRLS 2021 pētījumu Latvijā īstenoja Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Izglītības pētniecības institūts Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. 8.3.6.1/16/l/001 „Dalība starptautiskos izglītības pētījumos” ietvaros.

Saites:

Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma [PIRLS 2021 Latvijas rezultātu ziņojums](#)

Pasākuma tiešraide Izglītības un zinātnes ministrijas [Facebook vietnē](#) 2023. gada 16. maijā, plkst. 11:00-14:00

[PIRLS rezultātu paziņošanas prezentācija](#)

[PIRLS 2021 starptautiskais ziņojums un rezultātu paziņošanas pasākums](#)

[Skolēnu sasniegumi lasīšanā sākumizglītības posmā](#) (Latvijas pētnieku veiktā PIRLS iepriekšējo ciklu rezultātu padziļināta analīze (PDF))

Pētījums tiek veikts projekta Nr. 8.3.6.1/16/l/001
"Dalība starptautiskos izglītības pētījumos" ietvaros

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

<https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/latvija-veidojams-digitalai-lasitprasmei-pielagots-saturs>